

CESTOVNÍ RUCH NA PARDUBICKU Z HLEDISKA PROGRAMŮ REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

Helena BECKOVÁ

Katedra dopravního managementu, marketingu a logistiky

Úvod

Dosavadní poměrně nepříznivý vývoj cestovního ruchu v regionech České republiky je způsoben mimo jiné neexistencí ucelených regionálních koncepcí rozvoje cestovního ruchu. Tyto koncepce by měly zmapovat, jaké předpoklady jednotlivé regiony pro rozvoj cestovního ruchu mají, tzn. kulturněhistorické památky, přírodní bohatství, tradice, kulturní a sportovní akce a jiné organizované atraktivity, ale také stav materiálně-technické základny, která umožňuje tyto předpoklady využít. Při zpracování koncepcí by se mělo vycházet z marketingových studií s cílem určit formy produktu, pro které jsou v daném regionu nejlepší podmínky. Na základě toho je pak třeba navrhnout možné směry dalšího rozvoje cestovního ruchu v rámci příslušného území.

Koncepce rozvoje cestovního ruchu v regionech nemohou být vytvářeny nezávisle na základních koncepčních dokumentech, které se týkají regionálního rozvoje v České republice. Těmito dokumenty jsou především Strategie regionálního rozvoje České republiky a také Národní rozvojový plán na léta 2000 – 2006. Oba dokumenty mají své regionální části, ve kterých najdeme i problematiku cestovního ruchu.

Oblast Pardubicka spadá v Národním rozvojovém plánu pod NUTS II – Severovýchod, ve Strategii regionálního rozvoje do Pardubického kraje.

1. Regionální operační program NUTS 2 – Severovýchod

Regionální operační program je jedním ze základních strategických dokumentů, na jejichž základě bude možné čerpat prostředky z fondů EU na regionální rozvojové projekty v letech 2000 – 2006. K jeho zpracování byla využita schválená Strategie regionálního rozvoje ČR a jednotlivé strategie příslušných krajů, ale také přijaté teze a závěry Národního rozvojového plánu a schválený Konzultační dokument NUTS 2 – Severovýchod.

Regionální části Národního rozvojového plánu se zpracovávaly za územní statistické jednotky NUTS II. Region Severovýchod zahrnuje území tří krajů, a to Libereckého, Královéhradeckého a Pardubického. Pomoc ze Strukturálních fondů EU pro úkoly Cíle 1, což je podpora regionů s HDP nižším než 75 % průměru EU, bude totiž podle Nařízení Rady poskytována právě pro územní jednotky NUTS 2, protože nově vzniklé kraje České republiky jsou pro tento účel příliš malé.

Regionální operační plán má několik kapitol. Tou první je **analýza regionu**, ve které je souhrnně charakterizován region NUTS 2–Severovýchod. Analýza se zabývá polohou a hlavními geografickými rysy regionu, jeho socioekonomickými charakteristikami, předkládá dosavadní programy a projekty aplikované v regionu. V závěru je provedena SWOT analýza potenciálu rozvoje regionu a jeho vývojových tendencí prostřednictvím šesti vtipovaných **prioritních oblastí**, kterými jsou:

- infrastruktura, logistika
- ekonomický rozvoj
- zemědělství a rozvoj venkova
- lidské zdroje
- životní prostředí,
- cestovní ruch.

Pokud jde o cestovní ruch, **SWOT analýza** vypadá takto:

Silné stránky

- významný přírodní potenciál, atraktivní území s výjimečnými kulturními a historickými památkami s dobrými předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu
- významný podíl návštěvníků ze zahraničí (především z Německa a Polska)
- oblast vhodná pro celoroční rekreační pobyt a sportovní aktivity
- zvyšující se prostupnost hranice (počet hraničních přechodů)
- velká kapacita objektů individuální rekreace (chaty, chalupy)

Slabé stránky

- nedostatečně využitý potenciál cestovního ruchu v důsledku nesystémové koordinace a malé propagace
- nedostatečná síť doplňujících služeb v cestovním ruchu
- neexistence koncepce rozvoje v oblasti cestovního ruchu, absence komplexního informačního orientačního systému cestovního ruchu v regionu
- nedostatečně rozvinutá infrastruktura pro cestovní ruch
- zanedbané a neudržované památky

Příležitosti

- rozvoj a využití potenciálního cestovního ruchu, zejména forem šetrných k přírodě
- budování regionálních informačních systémů v sektoru cestovního ruchu
- využití potenciálu bývalého vojenského prostoru Ralsko
- další rozvoj přeshraniční spolupráce s Polskem a SRN
- významný zdroj příjmů s multiplikačním efektem pro rozvoj regionální ekonomiky
- rozvoj nových forem cestovního ruchu (konferenční turistika, sportovně-kulturní turistika, agroturistika, atd.)

Ohrožení

- nízká míra koexistence mezi podmínkami ochrany životního prostředí a požadavky na rozvoj cestovního ruchu
- odliv části poptávky ze zahraničí v důsledku absence kvalitních standardů na straně nabídky
- narušení krajinného rázu nevhodnou výstavbou
- nekoordinovaný rozvoj a nízká kvalita služeb v cestovním ruchu

Ze SWOT analýz za šest vtipovaných oblastí byla vytvořena tzv. **globální SWOT analýza**, která má sloužit ke globálnímu hodnocení regionu. K silným stránkám v této redukované verzi patří krajinná a přírodovědně atraktivní území s významnými historickými památkami a dobrými předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu, ke

slabým naopak nedostatečné využití potenciálu cestovního ruchu v důsledku nesystémové koordinace a malé propagace. Jako příležitost se v globální SWOT analýze objevuje rozvoj a využití potenciálu cestovního ruchu, zejména forem šetrných k přírodě.

Ve druhé kapitole ROP jsou definovány **cíle, strategické prioritní oblasti a opatření**, jejichž formování vycházelo z vize pro celou Českou republiku a ze syntézy vizí a cílů jednotlivých krajů regionu NUTS 2–Severovýchod. Mezi společnými strategickými cíli je i posílení, rozvoj a optimalizace výrobní základny, včetně zemědělské výroby, výrobních a nevýrobních služeb, cestovního ruchu a zvýšení konkurenční schopnosti ekonomických činností regionu při optimálním využití jeho lidských zdrojů.

Cíle by měly být naplňovány prostřednictvím již zmiňovaných šesti vytipovaných prioritních oblastí, mezi které patří cestovní ruch.

Hlavním cílem v oblasti cestovního ruchu je zvyšování kvality služeb a celoročního využití kapacit cestovního ruchu, dobudování středisek zimní a letní rekreace a rozvoj vhodných forem turistiky a přeshraničního cestovního ruchu.

K důvodům, proč je cestovní ruch považován za prioritní oblast, patří především to, že jde o odvětví schopné vytvářet pracovní příležitosti při respektování zásad trvale udržitelného rozvoje. V regionu totiž v důsledku útlumu některých odvětví, tlaku na zvyšování produktivity práce atd. roste nezaměstnanost. Rozvoj cestovního ruchu znamená nová pracovní místa nejen v zařízeních, která mu slouží, ale i v řadě dalších oborů. Podporuje rozvoj standardních služeb a obchodu, protože přináší koupěschopnou poptávku. V souvislosti s rozvojem cestovního ruchu je také třeba investovat do infrastruktury a věnovat se vzhledu měst, obcí i volné krajiny, což je samo o sobě žádoucí a navíc to znamená další pracovní příležitosti. Cestovní ruch zvyšuje daňové příjmy a má řadu dalších efektů.

Celý region má značné množství památek, přírodních a jiných atraktivit, které je však třeba vhodným způsobem využít. Důležité jsou doplňkové služby, které turistovi umožní aktivní způsob trávení volného času. K tomu je nutné dostatečné zázemí v podobě sportovních a kulturních zařízení, ale i různé společenské a jiné akce. Finanční prostředky by měly být vynakládány účelně a koordinovaně.

Za základní podmínku ke splnění cílů v oblasti cestovního ruchu je pokládáno dopracování systému marketingu a propagace. Důraz je kladen na šetrné formy turistiky a dále na zabezpečení kvality, pestrosti a přitažlivosti poskytovaných turistických služeb.

V rámci priority mají být uplatňována následující **opatření**:

- podpora budování a zkvalitnění infrastruktury cestovního ruchu ve vhodných lokalitách,
- zvyšování kvality služeb a celoročního využití kapacit (vzdělávání pracovníků v oboru, zlepšení a rozšíření nabídky služeb a kategorizace zařízení dle kvality poskytovaných služeb, rozvoj stávajících a podpora vzniku nových produktů cestovního ruchu), posílení propagace a marketingu,
- rozvoj jednotlivých forem turistiky a podpora pořádání sportovních a jiných akcí ve střediscích soustředěného cestovního ruchu s vazbou na přeshraniční spolupráci v oblasti cestovního ruchu, při respektování zásad ochrany přírody a krajiny.

V přílohové části ROP jsou tato opatření podrobně popsána a dále rozvedena do úrovně aktivit, které mají sloužit k jejich naplnění.

Podpora budování a zkvalitnění infrastruktury

Infrastruktura v oblasti cestovního ruchu je nevyhovující rozsahem, strukturou i kvalitou. Chybí programová nabídka pro turisty v případě špatného počasí. Je třeba podporovat i rozvoj turistiky v některých mikroregionech bez tradice cestovního ruchu.

Cílem tohoto opatření je vytvořit systém, který bude návštěvníkům regionu poskytovat dostatek kvalitních informací, dále také vytvořit rozvojem infrastruktury základní podmínky pro tvorbu zajímavé a pestré nabídky, tak aby pobyt v daném regionu byl pro turisty příjemný. Tím by se podařilo zvýšit počet návštěvníků a následně i příjmů z cestovního ruchu, ale také zvýšit nabídku pracovních příležitostí.

Výsledkem realizace opatření by mělo být např. budování a rozvoj informačních středisek cestovního ruchu, místních informačních systémů, rekonstrukce, modernizace a budování zařízení pro cestovní ruch, budování a

rozvoj půjčoven a opraven sportovního náčiní a potřeb, rekonstrukce a budování komunikací ve střediscích cestovního ruchu atd.

Zvyšování kvality služeb a celoročního využití kapacit, posílení propagace a marketingu

Příčinou nízkého využití kapacit cestovního ruchu je jednak nízká kvalita služeb, jednak špatná propagace a marketing. Nízké využití kapacit pak prodlužuje návratnost investic a snižuje daňové příjmy státního i místních rozpočtů.

Cílem opatření je v tomto případě získání dostatku informací pro kvalitní rozhodování jednotlivých subjektů, které podnikají v cestovním ruchu, zvyšování kvality služeb, ale také zvýšení celoročního využití kapacit zařízení cestovního ruchu, což přinese nové pracovní příležitosti a napomůže i zvýšení příjmů z cestovního ruchu.

Výstupem by v tomto případě mělo být např. zvyšování počtu zařízení klasifikovaných dle obecně uznávané kategorizace, zvyšování profesionální úrovně pracovníků v oblasti cestovního ruchu, zvyšování účinnosti propagace území, zvyšování využití zařízení, vznik nových produktů cestovního ruchu atd.

Rozvoj jednotlivých forem turistiky

Jedním z omezení dalšího rozvoje cestovního ruchu v regionu je skutečnost, že nabídka turistických aktivit není dostatečně pestrá. Např. pořádání významných sportovních i jiných akcí zvyšuje využití zařízení cestovního ruchu, vytváří tlak na investice do infrastruktury apod.

Opatření si klade za cíl vytvořit takovou paletu turistických aktivit, aby uspokojila co nejširší turistickou veřejnost. Dále má přispět k rozvoji a prosperitě rekreačních středisek a zvýšit efektivitu vložených investic.

Výsledkem realizace tohoto opatření by mělo být zkvalitnění a rozšíření nabídky regionu, zvýšení počtu návštěvníků a prodloužení jejich pobytu, zvýšení využití zařízení cestovního ruchu celkově, ale i v mimosezónních obdobích atd.

Třetí kapitola ROP se zabývá **finančními alokacemi**. Je zde analyzován vývoj hospodaření orgánů veřejné správy, stanovena absorpční schopnost regionu z hlediska vytvoření dostatečného objemu vlastních zdrojů, potřebných ke kofinancování vybraných rozvojových projektů. Dále se pojednává o rozdělení finančních prostředků mezi prioritní oblasti.

Ke stanovení základního finančního rámce byl použit odborný odhad, který vychází z celkového možného rozsahu financí z fondů EU do ČR a jednotlivých regionů. Prostředky z evropských fondů bude třeba doplnit financemi z tuzemských veřejných i soukromých zdrojů. Procentuální rozdělení prostředků mezi jednotlivé priority bylo stanoveno na úrovni NUTS 2 na základě konsensu odborné a politické reprezentace. Předpokládaný rozsah podpory z EU se bude lišit v závislosti na charakteru projektů, měl by dosáhnout asi 65 % z celkových nákladů těchto projektů.

Čerpání prostředků nebude v jednotlivých letech rovnoměrné. Počítá se s tím, že zpočátku bude objem prostředků velmi malý, protože konkrétní projekty se budou teprve připravovat, následovat budou schvalovací procesy. Navíc existují pilotní regiony s kritickou situací na trhu práce a nutností restrukturalizace ekonomické základny, do nichž půjdou prostředky z EU přednostně. Celý finanční plán vychází z předpokladu, že Česká republika vstoupí do EU již k 1. 1. 2003, což je, jak se v současné době zdá, velmi optimistický předpoklad. Tím by mohly být odhady velkou měrou zkresleny, protože po vstupu České republiky do EU by měly značně vzrůst zdroje ze Strukturálních fondů a Kohezního fondu EU. Odhady zkresluje i neexistence relevantní prognózy vývoje hrubého domácího produktu a tím i vývoje daňových příjmů. Následující tabulky ukazují finanční zdroje určené pro prioritu Cestovní ruch.

Tab. 1 Finanční tabulka pro ROP NUTS 2–Severovýchod pro léta 200 – 2002 priorita Cestovní ruch (v mil. EUR)

Chart 1 Financial Chart for the ROP NUTS 2–Northeast for the Years 2000 – 2002 Priority Travel Industry (in mil. EUR)

	Infrastruktura CR	Kvalita služeb, propagace	Rozvoj forem turistiky	Celkem
CELKEM NÁKLADY	0,56	0,35	0,16	1,07
VEŘEJNÉ ZDROJE				

Celkem	0,56	0,32	0,13	1,01
- celkem EU	0,35	0,16	0,08	0,59
- Phare	0,21	0,10	0,04	0,35
- SAPARD	0,14	0,06	0,04	0,24
- ISPA	0,00	0,00	0,00	0,00
- celkem ČR	0,21	0,16	0,05	0,42
- centrum	0,04	0,08	0,01	0,13
- region	0,08	0,05	0,03	0,16
- místní	0,09	0,03	0,01	0,13
SOUKROMÉ ZDROJE	0,00	0,03	0,03	0,06
CELKEM ČR	0,21	0,19	0,08	0,48

Zdroj: Regionální operační program NUTS 2–Severovýchod, listopad 1999, str. 62

Tabulka č. 1 ukazuje, že v letech 2000 – 2002 má být nejvíce peněz investováno do budování a zkvalitnění infrastruktury cestovního ruchu. Dále bude podporováno zvyšování kvality služeb a celoročního využití kapacit, posílení propagace a marketingu, na třetím místě je pak rozvoj jednotlivých forem turistiky.

Pokud jde o to, jakou část těchto investic uhradí ČR a jakou EU, v případě infrastruktury cestovního ruchu má větší podíl EU, u kvality služeb a propagace je poměr obrácený, na formy turistiky budou přispívat ČR i EU stejnou měrou. Celkově jsou plánované prostředky z EU vyšší než národní. Počítá se především s veřejnými zdroji, v rámci ČR i s malým podílem zdrojů soukromých.

Evropské prostředky půjdou především z programu PHARE, část z programu SAPARD. Veřejné prostředky ČR jsou rozděleny na tři skupiny, centrální, regionální a místní. V oblasti infrastruktury cestovního ruchu bude nejvíce peněz uvolňováno z místních zdrojů, dále regionálních a část i z centra. V případě kvality služeb a propagace je pořadí opačné, tzn. především prostředky z centra, dále regionální a nakonec místní. Rozvoj jednotlivých forem turistiky bude podporován hlavně regiony, na druhém místě jsou se stejným podílem centrální a místní zdroje.

Tab. 2 Finanční tabulka pro ROP NUTS 2–Severovýchod pro léta 2003 – 2006 priorit Cestovní ruch (v mil. EUR)

Chart 2 Financial Chart for the ROP NUTS 2–Northeast for the Years 2003 – 2006 Priority Travel Industry (in mil. EUR)

	Infrastruktura ČR	Kvalita služeb, propagace	Rozvoj forem turistiky	Celkem
CELKEM NÁKLADY	14,47	9,19	4,18	27,84
VEŘEJNÉ ZDROJE				
Celkem	14,47	8,36	3,53	26,36
- celkem EU	8,97	4,23	2,11	15,31
- ERDF	4,04	1,27	1,16	6,47
- ESF	0,00	1,69	0,00	1,69
- EAGGF	4,93	1,27	0,95	7,15
- Kohezní fond	0,00	0,00	0,00	0,00
- celkem ČR	5,50	4,13	1,42	11,05
- centrum	1,10	0,82	0,42	2,34
- region	2,20	2,07	0,57	4,84
- místní	2,20	1,24	0,43	3,87
SOUKROMÉ ZDROJE	0,00	0,83	0,65	1,48

CELKEM ČR	5,50	4,96	2,07	12,53

Zdroj: Regionální operační program NUTS 2–Severovýchod, listopad 1999, str. 73

Z tabulky č. 2 je patrné, že finanční prostředky v letech 2003 – 2006 jsou mnohonásobně vyšší než v předchozím období. Pořadí opatření z hlediska výše investovaných prostředků však zůstává stejné.

I v tomto období mají zdroje EU v případě infrastruktury cestovního ruchu převyšovat národní. U kvality služeb a propagace zůstává situace také stejná, tzn. mírná převaha prostředků národních. Pokud jde o formy turistiky, evropská podpora je zde o něco málo vyšší než zdroje ČR. Celkově opět převažují prostředky EU. Také převaha veřejných zdrojů zůstává nezměněna, soukromé zdroje jsou uvažovány pouze v rámci národních prostředků.

Ke změně dochází ve struktuře evropské pomoci, protože předvstupní programy jsou nahrazeny strukturálními fondy. Nejvíce peněz by mělo být čerpáno z Evropského zemědělského podpůrného a záručního fondu, dále z Evropského fondu pro regionální rozvoj, menší část také z Evropského sociálního fondu.

Oproti předcházejícímu období se v rámci veřejných zdrojů ČR dostávají na první místo zdroje regionální, následují místní zdroje a nakonec centrální.

Pro porovnání je třeba ještě uvést tabulku, která charakterizuje investice do cestovního ruchu v daném regionu v uplynulých letech.

Tab. 3 Vynaložené prostředky za region NUTS 2–SV v letech 1995 – 1999 priorita Cestovní ruch (v mil. Kč)

Chart 3 Means Expended in the Region NUTS 2–Northeast in the Years 1995 – 1999 Priority Travel Industry (in mil. CZK)

	Infrastruktura ČR	Kvalita služeb, propagace	Rozvoj forem turistiky	Celkem
CELKEM 1995	2,5	6,0	0,7	9,2
- veřejné zdroje ČR	2,5	6,0	0,1	8,6
- soukromé zdroje ČR	0,0	0,0	0,6	0,6
- EU	0,0	0,0	0,0	0,0
CELKEM 1996	2,4	6,0	0,9	9,3
- veřejné zdroje ČR	2,4	6,0	0,1	8,5
- soukromé zdroje ČR	0,0	0,0	0,8	0,8
- EU	0,0	0,0	0,0	0,0
CELKEM 1997	42,5	9,5	0,9	52,9
- veřejné zdroje ČR	42,1	9,5	0,1	51,7
- soukromé zdroje ČR	0,0	0,0	0,8	0,8
- EU	0,4	0,0	0,0	0,4
CELKEM 1998	50,8	9,7	1,8	62,3
- veřejné zdroje ČR	50,8	9,7	0,4	60,9
- soukromé zdroje ČR	0,0	0,0	1,4	1,4
- EU	0,0	0,0	0,0	0,0
CELKEM 1999	28,8	6,7	1,9	37,4
- veřejné zdroje ČR	28,8	6,7	0,1	35,6
- soukromé zdroje ČR	0,0	0,0	1,8	1,8
- EU	0,0	0,0	0,0	0,0

Zdroj: Regionální operační program NUTS 2–Severovýchod, listopad 1999, str. 53

Tabulka č. 3 vyčísluje zdroje, které byly vynakládány na infrastrukturu cestovního ruchu, kvalitu služeb, celoroční využití kapacit, posílení propagace a marketingu i na rozvoj jednotlivých forem turistiky v minulých letech. Je vidět, že pomoc ze strany EU nebyla prakticky žádná. Jedinou výjimkou je rok 1997, kdy se malá částka objevuje v kolonce infrastruktury cestovního ruchu.

Převažovaly veřejné zdroje, soukromé se vynakládaly pouze na rozvoj jednotlivých forem turistiky. Zpočátku je největší podíl prostředků investován do kvality služeb a propagace, infrastruktura cestovního ruchu je na druhém místě a na třetím formy turistiky. V roce 1997 však dochází k obratu a na první místo se dostávají investice do infrastruktury cestovního ruchu. V letech 1997 a 1998 byly navíc tyto investice podstatně vyšší než dříve. Rok 1999 sice ukazuje pokles prostředků do infrastruktury cestovního ruchu, tyto částky jsou však stále mnohonásobně vyšší než na počátku sledovaného období. Totéž by se dalo říci i o vývoji prostředků celkových.

Porovnání s tabulkami č. 1 a č. 2 poněkud komplikuje fakt, že údaje v tabulce č. 3 jsou uvedeny v mil. Kč, zatímco ve dvou předchozích tabulkách v mil. EUR. Po přepočtení však z těchto tabulek vyplývá, že celkové roční investice do oblasti cestovního ruchu v regionu NUTS 2–Severovýchod by měly v období 2000 – 2002 ještě dále poklesnout (z 37,4 mil. Kč v roce 1999 na zhruba 12, 5 mil. Kč v letech 2000, 2001 a 2002), v dalším období, tzn. 2003 – 2006, by pak ale měly být zvýšeny až na částku téměř 325 mil. Kč.

K tabulce č. 3 je třeba ještě dodat, že finanční prostředky, které byly v letech 1995 – 1999 vynaloženy na jednotlivé priority a opatření, byly pravděpodobně o něco vyšší, protože se nepodařilo podchytit všechny podnikatelské subjekty a instituce.

V předvstupním období tedy, jak vyplývá z tabulek č. 1 a č. 2, bude mít Česká republika přístup k tzv. předvstupním instrumentům, zahrnujícím programy PHARE, ISPA a SAPARD. Po vstupu do EU bude možné získat pomoc z těchto strukturálních fondů: Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF), Evropský sociální fond (ESF), Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond (EAGGF). Pro rozvoj infrastruktury a ochrany životního prostředí na národní úrovni je tu ještě Kohezní fond. Tabulky ukazují, že v případě priority Cestovní ruch nebude použit program ISPA ani Kohezní fond.

Čtvrtá kapitola ROP se týká **zabezpečení realizace ROP**. Jedná se o hlavní zásady řízení, monitorování a hodnocení ROP, institucionální a provozní zabezpečení jeho implementace, jsou charakterizovány institucionální struktury na národní i regionální úrovni.

Pokud jde o řízení realizace projektu, rozlišují se dvě úrovně – úroveň programu a projektu. Každý region připraví svůj program, jehož řízení probíhá na úrovni sekretariátu v rámci Regionální rozvojové agentury. Monitorování programu přísluší Regionálnímu řídicímu a monitorovacímu výboru příslušného regionu. Zdroje EU na financování programu musí být doplněny alespoň o 25 % z české strany, které zajistí žadatel o projekt. Regionální řídicí a monitorovací výbor prostřednictvím sekretariátu učiní výzvu k předkládání návrhů projektů. Potenciálním žadatelům budou poskytnuty veškeré potřebné informace a rady.

Projekty je možné podávat na územním odboru Ministerstva zemědělství. Jsou přípustné pouze takové, které budou vyhovovat stanoveným prioritám a kritériím. Vybrané projekty pak budou předloženy k odsouhlasení tzv. Zmocněnci pro program, který nese odpovědnost za činnost Centra pro regionální rozvoj, implementační agentury na MMR, a následně se předloží i Delegaci Evropské komise v ČR. Přidělené prostředky podléhají finanční kontrole. Opatření financovaná ze zdrojů EU musí být samozřejmě v souladu s politikou Evropského společenství, s pravidly hospodářské soutěže, ochranou životního prostředí apod.

Pro monitorování a hodnocení realizace programu se používají různé ukazatele. Realizace opatření se hodnotí na základě ukazatelů výstupů, priority pomocí ukazatelů výsledků, globální cíle jsou vyjádřeny ukazateli účinků.

2. Strategie regionálního rozvoje Pardubického kraje

Tento dokument se zabývá otázkami dalšího možného rozvoje nově vzniklého Pardubického kraje s výhledem na přibližně deset let dopředu. Pardubický kraj zahrnuje okresy Pardubice, Chrudim, Svitavy a Ústí nad Orlicí.

Tvorba strategie regionálního rozvoje probíhala v souladu s metodikou řešitele národní rozvojové strategie ČR v následujících krocích:

- situační analýzy regionu,
- vize regionu a analýza jeho silných a slabých stránek,
- definování strategických cílů a směrů rozvoje.

V rámci prvního bodu byl zpracován tzv. **Profil regionu**, který charakterizuje a následně i analyzuje přírodní a socioekonomické prvky, aktivity a vazby v území. Obsahem dokumentu je základní charakteristika území, jeho dopravní a technické infrastruktury, hospodářství, trhu práce, sociální a kulturní infrastruktury, životního prostředí, ale i rekreace a cestovního ruchu.

Pokud jde o cestovní ruch, dokument konstatuje, že některé části kraje mají podmínky vhodné k celoročním sportovním rekreačním účelům a rozvoji cestovního ruchu. Mezi těmito částmi však Pardubicko zmíněno není. Dále se hovoří o turistické infrastruktuře, která je nedostatečná, protože dislokací ani kapacitami neodpovídá zdejšímu turistickému potenciálu. V kraji se totiž vyskytují význačné kulturněhistorické a architektonické památky jako zámky, kostely, památkově chráněné středověké domy atd. Ve většině přístupných památek jsou instalovány cenné sbírky dobové výtvarné kultury a předmětů uměleckých i užitných řemesel s vysokým potenciálem turistické nabídky.

Náplní druhého bodu se stalo **definování vize, cílů rozvoje regionu a také SWOT analýza**, v níž byly zhodnoceny silné a slabé stránky regionu i vnější příležitosti a hrozby pro jeho rozvoj. Mezi silné stránky patří skutečnost, že celá oblast je vhodná pro celoroční rekreační pobyt, dále jsou vyzdvíženy významné kulturní a historické památky, kulturní, sportovní a společenské aktivity. Jednou ze slabých stránek je naopak nesystémová koordinace cestovního ruchu včetně malé propagace a prezentace regionu. Za příležitost se mimo jiné považuje využití potenciálu k rozvoji cestovního ruchu, venkovské turistiky a agroturistiky, sportovní-kulturní turistiky a turistiky kongresové. Mezi hrozbami cestovního ruchu jako takový nefiguruje, jejich naplnění by však samozřejmě mělo dopad i na něj (jedná se např. o devastaci krajiny vlivem vylidnění krajinářsky nevhodnějších území v důsledku útlumu zemědělské výroby, špatnou podporu drobného podnikání nebo nedostatek finančních prostředků na ekologii).

Strategie obsahuje také taktiky k dosahování cílů. Cestovní ruch je zde zmiňován jako jedna z oblastí hospodářského rozvoje, které by především měly být podporovány, taktikou je i podpora rozvoje malého a středního podnikání v několika důležitých sektorech, mezi které patří také turisticky orientované služby.

Poslední bod se zabývá **formulací strategických cílů, směrů a aktivit**, které poslouží k dosažení celkové vize kraje. Cíle, směry a aktivity byly definovány v šesti základních problémových oblastech, kterými jsou životní prostředí, ekonomický potenciál, technická vybavenost a obsluha území, venkovský prostor a zemědělství, lidský potenciál, činitelé.

V problémové oblasti nazvané **Ekonomický potenciál** byly vytyčeny čtyři cíle. Jedním z nich je „*Využití potenciálu území pro rozvoj cestovního ruchu*“.

Za kritické faktory v rámci tohoto cíle se považuje množství nevyužitých objektů, především na vesnicích, útlum veřejné dopravy, nesystémová koordinace cestovního ruchu, malá propagace a prezentace regionu, absence informačních systémů.

Strategickým směrem, jehož pomocí má být cíle dosaženo je podpora rozvoje cestovního ruchu. Aktivitami jsou:

- vybudování a rozvoj informačního systému jako součásti připravovaného celostátního informačního systému s vazbami na zahraničí,
- podpora tvorby produktů cestovního ruchu vycházejících ze specifických podmínek kraje (historické památky, přírodní potenciál, venkovská turistika),
- cílená podpora aktivního cestovního ruchu ve venkovském prostoru,
- podpora profesního vzdělávání a rekvalifikací ve vztahu k potřebám cestovního ruchu,
- cílená podpora rozvoje infrastruktury cestovního ruchu s využitím podpůrných programů,
- podpora rozvoje malého a středního podnikání v cestovním ruchu (vytváření nových pracovních příležitostí) za využití všech podpůrných programů.

V oblasti **Technická vybavenost a obsluha území** se jako cíl objevuje např. „Zlepšit dopravní podmínky silničního provozu pro zpřístupnění kraje a jeho vyšší prostupnost“, „Zařadit letiště Pardubice mezi páteřní letiště ČR“ nebo „Splavnit Labe do Pardubic“. Naplnění těchto cílů může samozřejmě prospět i cestovnímu ruchu.

Oblast **Venkovský prostor a zemědělství** má mimo jiné také cíl „Využívat pozemků nižší bonity k extenzivnímu hospodaření, rekreačnímu, nezemědělskému a sportovnímu využití“. Zde se k cestovnímu ruchu vztahuje směr týkající se programu budování a revitalizace malých vodních ploch vhodných pro hospodářské využití a rekreaci. Pod cílem „Podporovat drobné a střední podnikání s využitím stávajících kapacit surovin a potenciálu území“ najdeme strategický směr, který navrhuje program rozvoje venkovské turistiky, především z pohledu marketingu a informatiky. Aktivitami by mělo být zpracování marketingového plánu využití regionu v cestovním ruchu ve spolupráci s obcemi a dále podpora vzdělávání a informatiky služeb cestovního ruchu. Také cíl „Obnova a rozvoj obcí a ochrana kulturního dědictví venkova“ souvisí s cestovním ruchem.

Oblast **Činitelé** zahrnuje tři strategické cíle, všemi těmito cíli cestovní ruch postupuje. Cíl „Zlepšit informace o kraji včetně vnějších informací“ má např. v rámci směru, kterým je program akvizičních informací, jako aktivitu program prezentace v oblasti turistických a investičních možností a dalších příležitostí kraje, dalším směrem je program zapojení kraje do mezinárodních vztahů. V rámci cíle „Vytvořit informační servis kraje“ a směru týkajícího se zlepšení dopravního značení důležitých cílů se jako jedna z aktivit objevují hlavní turistické cíle. Třetí cíl „Posilovat kulturní tvářnost a symboliku kraje a identifikaci obyvatel s krajem“ zahrnuje např. směr, který se vztahuje k programu partnerství a spolupráce obcí, kde je aktivitou návrh kulturních a sportovních akcí krajského významu, zakládání nových tradic a systém informací kolem nich nebo krajská podpora projektů jednotlivých obcí, případně mikroregionů. Jsou zde i další směry se vztahem k cestovnímu ruchu jako program podpory péče o kulturní a památkový potenciál kraje.

Zbývající dvě oblasti také souvisejí s cestovním ruchem, i když výslovně zde zdůrazněn není. Jedná se o oblast **Životní prostředí**, kde všechny cíle směřují k jeho zlepšování, což se pozitivně promítne do cestovního ruchu, protože ten zdravé životní prostředí ke svému rozvoji nutně potřebuje. Zbývá oblast **Lidský potenciál**, kde jde především o zvyšování kvalifikace pracovníků, vzdělávání, zaměstnanost apod., což se týká i cestovního ruchu.

Předpokládá se, že financování bude zajištěno kombinovaným vícezdrojovým způsobem, a to zejména zdroji rozpočtových kapitol státního rozpočtu, dotačními a podpůrnými zdroji resortních ministerstev, rozpočtem kraje i obecních samospráv, soukromými zdroji a prostředky EU.

Vlastní realizace navrhované strategie však není a nemůže být předmětem řešení strategie, ale až následných programů rozvoje. Koncem listopadu 2000 byl schválen dokument Program rozvoje Pardubického kraje, který je rozpracováním Strategie rozvoje Pardubického kraje a který konkretizuje její dlouhodobé cíle a směry na střednědobé –čtyřleté období, s naznačením dalších dvou let.

3. Turistický marketingový region Východní Čechy

Turistické marketingové regiony jsou dílem České centrály cestovního ruchu, která byla zřízena v roce 1993 Ministerstvem hospodářství České republiky. Hlavní náplní její činnosti je cílevědomé vytváření povědomí o České republice jako hostitelsky přívětivé zemi s širokým turistickým potenciálem a vyvolání zájmu o její poznání. Úkolem České centrály cestovního ruchu je především motivovat potenciální zájemce k návštěvě republiky, poskytovat zahraničním návštěvníkům základní informace o množství kulturních, historických a přírodních památek a společenských aktivit a snažit se je přimět k delšímu pobytu v zemi.

Česká republika by měla být prezentována jako souhrn regionů, které nabízejí specifické produkty. Proto Česká centrála cestovního ruchu rozdělila území naší republiky do 14 turistických marketingových regionů, které vyplývají z přirozeného potenciálu pro cestovní ruch a které by měly usnadnit propagaci České republiky v zahraničí. Tyto turistické regiony je třeba promítnout do tvorby propagačních materiálů, internetových stránek i do prezentací na zahraničních výstavách a veletrzích. Pro spolupráci s regiony byly vybráni regionální koordinátoři, kteří zabezpečují vzájemnou komunikaci s ČCCR.

Pardubicko spadá v tomto členění do turistického regionu s názvem Východní Čechy. Tento region je vymezen okresy Hradec Králové, Náchod, Pardubice, Rychnov nad Kněžnou, Ústí nad Orlicí, zasahují sem dále

části okresů Jičín, Chrudim a Svitavy. V rámci turistického regionu Východní Čechy byly vyčleněny ještě tři mikroregiony: Orlické hory, Česko-kladské pomezí a Východočeské Polabí.

V charakteristice regionu, jehož podtitul zní „pro fyzickou i duševní kondici“ se uvádí: „Turistický region Východní Čechy je připraven uspokojit každého návštěvníka širokou nabídkou turistických produktů. Pro aktivní turistiku nabízí nejenom krásnou přírodu a zdravé prostředí nížinného, podhorského i horského charakteru, ale i atraktivní turistické cíle, jež jsou výsledkem staleté tradice osídlení tohoto kraje a činnosti mnoha anonymních i slavných osobností. Zatímco východočeské Polabí je krajem převažující roviny s příznivým teplým klimatem a množstvím příležitostí pro koupání, pro provozování vodních sportů, pro pěší turistiku či cykloturistiku, Adršpašsko-teplické skály jsou unikátní přírodní rezervací, Orlické hory a oblast Kralického Sněžníku lákají zejména milovníky horské turistiky a zimních sportů. Na území celého regionu se rozvíjí agroturistika, zvláště se zaměřením na tradiční chov koní. Návštěvníci Východních Čech se mohou seznámit nejenom s lidovými a folklórními tradicemi včetně řemeslné výroby, poznat ojedinělé množství hradů i zámků, starobylých vojenských pevností a opevnění, městských památkových rezervací a mnoha dalších atraktivních památek renesanční, barokní, secesní i moderní meziválečné architektury. Mohou se vydat po stopách Matyáše B. Brauna, J. W. Goetha, J. Gočára, B. Smetany, B. Martinů a mnoha dalších světově známých osobností, mohou využít bohaté nabídky lázeňských pobytů i kongresů a aktuálních společenských, kulturních a sportovních akcí, jež jsou lákavým kořením života tohoto regionu.“¹

Závěr

Pardubicko je z pohledu regionálního rozvoje samozřejmě součástí větších územních celků. Největším z nich je územní statistická jednotka NUTS 2–Severovýchod, která kromě Libereckého a Královéhradeckého kraje zahrnuje také Pardubický kraj. Ten je pak tvořen okresy Pardubice, Chrudim, Svitavy a Ústí nad Orlicí. Okres Pardubice spadá také do turistického marketingového regionu Východní Čechy, který se rozkládá na území krajů Královéhradeckého i Pardubického, jejich území sem však patří jen z části.

Z rozboru výše uvedených dokumentů vyplývá, že cestovní ruch je považován za jednu z priorit rozvoje regionu, že je třeba jej podporovat, což platí jak pro NUTS–2, tak i pro kraj. Charakteristika stavu cestovního ruchu i doporučení, čemu musí být věnována pozornost, aby došlo ke zlepšení situace, jsou sice zpracována za příslušný celek, ale až na výjimky se dají vztáhnout i na jeho pardubickou část.

Pro Pardubicko, stejně jako pro celý kraj i NUTS–2, platí, že velký potenciál pro rozvoj cestovního ruchu, který zde existuje, není dostatečně využíván. Je to způsobeno především nesystémovou koordinací cestovního ruchu a také nedostatečnou propagací. Rezervy jsou i v oblasti infrastruktury, v informačních systémech, kvalitě poskytovaných služeb, profesním vzdělávání, v podpoře malého a středního podnikání atd.

V příštích letech je třeba se na tyto problémy zaměřit a snažit se je řešit. Je zároveň nutné vytvářet regionální turistické produkty, věnovat se rozvoji nových forem cestovního ruchu, důraz je kladen např. na venkovskou turistiku a agroturistiku. K tomu bude třeba aktivní spolupráce všech zainteresovaných subjektů. Za důležitý krok vedoucí ke zlepšení situace je považováno také zpracování koncepce rozvoje cestovního ruchu v regionu.

Lektoroval: Doc. Ing. Jarmila Indrová, CSc.

Předloženo v únoru 2001

Literatura

- [1] Regionální operační program NUTS 2–Severovýchod, 1999
- [2] Strategie regionálního rozvoje Pardubického kraje, Okresní úřad Pardubice 1999, http://www.region-pardubice.cz/RS/rs_rozc.html
- [3] Česká centrála cestovního ruchu, 2000, http://www.cccr-info.cz/regiony/pdf/tur_reg_ceska.pdf, http://www.visitczech.cz/cccr/stranky.asp?stranka_id=04010000&db_id=10

¹ Internetové stránky ČCCR: www.visitczech.cz

Resumé

CESTOVNÍ RUCH NA PARDUBICKU Z HLEDISKA PROGRAMŮ REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

Helena Becková

Dosavadní poměrně nepříznivý vývoj cestovního ruchu v regionech České republiky je způsoben mimo jiné neexistencí ucelených regionálních koncepcí rozvoje cestovního ruchu. Při jejich vytváření je třeba brát v úvahu základní koncepční dokumenty, které se týkají regionálního rozvoje v České republice. Jedná se především o Strategii regionálního rozvoje České republiky a také Národní rozvojový plán na léta 2000 – 2006.

Příspěvek se zabývá těmi regionálními částmi těchto dokumentů, jejichž součástí je Pardubicko, a vymezuje rozvoj cestovního ruchu v dané oblasti z hlediska větších územních celků. V závěru se v souvislosti s tím příspěvek zaměřuje i na turistické marketingové regiony, vytvořené Českou centrálou cestovního ruchu, a charakterizuje region Východní Čechy, kam Pardubicko patří.

Summary

TRAVEL INDUSTRY IN THE PARDUBICE DISTRICT FROM THE STANDPOINT OF REGIONAL DEVELOPMENT PROGRAMMES

Helena Becková

Present comparatively unfavourable development of the travel industry in the regions of the Czech Republic has been caused among others by the fact, that general regional conceptions of travel industry development haven't existed up to this time. With forming them it is necessary to take into account the basic conceptual documents concerning regional development in the Czech Republic. Above all the Strategy of Regional Development of the Czech Republic and also the Regional Development Plan for the Years 2000 – 2006 must be taken into consideration.

The article deals with the regional parts of these documents, whose component the Pardubice district is, and defines travel industry development in this area from the standpoint of major territorial units. Finally, in connection with it the article focuses also on tourist marketing regions, created by the Czech Tourist Authority, and characterizes the region of Eastern Bohemia, to which the district of Pardubice belongs.

Zusammenfassung

FREMDEVNERKEHR IM GEBIET PARDUBICE AUS DEM STANDPUNKT DER PROGRAMME DER REGIONSENTWICKLUNG

Helena Becková

Bisherige verhältnismäßig ungünstige Fremdenverkehrsentwicklung in die Regionen der Tschechischen Republik wird außer anderen damit verursacht, daß die Gesamtkonzeptionen der regionalen Fremdenverkehrsentwicklung nicht existiert haben. Wenn die Konzeptionen geschaffen werden, es ist nötig, die grundlegenden Konzeptsdokumente zu bedenken, die Regionsentwicklung in der Tschechischen Republik betreffen. Es handelt sich vor allem um die Strategie der Regionsentwicklung in der Tschechischen Republik und auch den Nationalplan der Entwicklung für die Jahre 2000 – 2006.

Der Artikel befaßt sich mit den regionalen Teilen dieser Dokumente, deren Bestandteil das Gebiet Pardubice ist, und definiert Fremdenverkehrsentwicklung in diesem Gebiet aus dem Standpunkt der größeren territorialen Ganzen. Abschließend stellt sich der Artikel im Zusammenfluß damit auch auf touristische Marketingsregionen ein, die Tschechische Zentrale des Fremdenverkehrs geschaffen hat, und charakterisiert die Region Ostböhmen, wohin das Gebiet Pardubice gehört.